

Ira Haavisto

Gyöngyi Kovács

Karen Spens

ED Ira Haavisto är direktör för HUMLOG-institutet. Hon är den andra chefredaktören för tidskriften *The Journal of Humanitarian Logistics and Supply Chain Management (JHLSCM)*. Hon undervisar i logistik och samhällsansvar vid Hanken.

Professor Gyöngyi Kovács är Erkkö professor i humanitär logistik och ämnesansvarig för logistik och samhällsansvar vid Hanken. Hon har publicerat flitigt inom humanitär och hållbar logistik.

Professor Karen Spens är Hankens rektor och professor i logistik. Hon har publicerat mycket inom logistik, speciellt inom humanitär logistik och hälsovård.

Nödhjälpen är den mest flexibla försörjningskedjan

Humanitär logistik är det område som står bakom alla leveranser av nödhjälp och bistånd, i naturkatastrofer och även i krig. Det handlar om de mest brådskande leveranser som står mellan liv och död. Samarbete och koordination, och också säkerhet, är de stora utmaningarna.

Humanitär logistik, vars grundläggande uppgift är att se till att det omedelbart efter en katastrof levereras varor och tjänster som är viktiga för överlevnad, har under det senaste årtiondet erhållit stort intresse bland akademiska forskare i logistik. Antalet artiklar i ämnet har ökat exponentiellt från ett fåtal artiklar år 2005 till en bibliografi som idag utsträcker sig till över 78 sidor (Tatham, 2017). Därutöver har dedikerade konferenser som lockat hundratal deltagare startats och professurer etablerats i ämnet.

Mycket av detta intresse för ämnet kan härledas till tiden efter tsunamin i Sydasiens 2004 och till den stora kritik som den dåligt skötta logistiken erhöi. För Finlands del visade det sig bland annat, i en undersökning som utkom efter tsunamin (Onnettomuustutkinta 2004), att myndigheterna saknade fullgod beredskap för att vidta omedelbara åtgärder med syfte att hjälpa finländare vid en storolycka som sker utomlands. Undersökningen framhävde att informationsverksamheten var ett misslyckande, och man kritiserade det faktum att en del av kapaciteten inom sjukvårds- och räddningsbranschen samt hos

flygbolagen, som skulle ha funnits att tillgå, inte utnyttjades. För myndigheternas vidkommande uppdagades en otillräcklig aktionsberedskap i krissituationer och att det fanns stora brister i de tväradministrativa beredskapsåtgärderna och samarbete mellan olika aktörer. Dessutom påpekades att myndigheterna saknade tillräcklig kunskap om företag och andra aktörer med biståndsberedskap i situationer av detta slag.

Denna kritik är mycket lik den som framfördes i Sverige och i många andra länder, och detta mycket på grund av att myndigheterna i dessa länder helt enkelt inte var förberedda för en ka-

tastrof av en sådan magnitud. Vid det av Hanken och Försvarshögskolan tillsammans etablerade HUMLOG-institutet har ett av tyngdpunktsområdena sedermera varit att undersöka hur olika organisationer och länder kan förbereda sig inför katastrofer. Sedan 2006, då man på Hanken började undersöka humanitär logistik har också samarbetet aktörer emellan varit av stor vikt. De facto utgjorde "collaboration", samarbete, ett av de centrala temaområden som institutet tillsammans med sina partners, IFRC (Internationella Rödakors- och rödahalvmånefederationen) och UNJLC, (Förenta Nationernas gemensamma logistikcenter), bestämde sig för att fokusera på inom ramen för projektet "Relief Supply Chain Management" som genomfördes under de första fyra åren på institutet.

Privata sektorn har mycket att lära sig
Medvetenheten och förståelsen för hur man hanterar logistik och försörjningskedjans verksamhet har sedermera ökat kraftigt och man har även applicerat många metoder och tillvägagångssätt från den privata sektorn. Men, det som även påpekats är att den privata sektorn också har mycket att lära sig av den humanitära sektorn i och med den flexibilitet som dylika försörjningskedjor kan visa. Trots att kritiken mot myndigheter och övriga aktörer efter tsunamin var stor konstateras ändå i den undersökning som gjordes (Onnettomuustutkinta 2014) att inom ramen för två dagar uppnådde bistandsverksamheten tillräcklig effekt. När en katastrof inträffar är det nämligen avgörande att reagera och kunna leverera nödtillgångar snabbt. Enligt Van Wassenhove (2006)

utgör logistik den dyraste delen av nödhjälp och kan utgöra skillnaden mellan en lyckad eller en misslyckad nödhjälpsoperation. Därför ligger det i alla parter intresse att effektivisera nödhjälpen.

Humanitär logistik handlar alltså om logistik, men i stället för att förbättra lönsamheten för företag, koncentrerar man sig på att effektivisera nödhjälpen till katastrofområden. Utmaningarna är ofta stora eftersom det kan handla både om naturkatastrofer och andra slags humanitära katastrofer som krig.

Komplexa system ska snabbt byggas upp

Ett av det särskilda karaktärsdragen för humanitär logistik är brådskan. När en katastrof inträffar bör nödhjälp levereras genast. Finlands Röda Kors (FRK) skall exempelvis leverera och bygga upp invecklade system, såsom ett fältsjukhus, var som helst i världen inom 72 timmar efter det att en katastrof skett och en förfrågan om hjälp erhållits. Därför anser många att humanitär logistik utgör den "flexiblaste" typen av logistik, och många företag skulle gärna lära sig av nödhjälpsorganisationer hur man implementerar denna sorts flexibilitet i sin verksamhet. Den här typen av logistik kräver dock mycket satsning på beredskap. Samtidigt som man måste kunna förutse behovet och således efterfrågan runt om i världen, skall komplexa leveranssystem förberedas och grupper av läkare, sjukvårdspersonal och logistikere utbildas för att kunna tjänstgöra i ett katastrofområde. Professionaliseringen av humanitära logistikere har således varit ett aktuellt tema och satsningar på att utbilda proffs i just humanitär logistik har gjorts både på akademiskt håll och inom logistikorganisationer, såsom CILT (The Chartered Institute of Logistics and Transport).

I dagens läge med ett ökande antal av natur- och övriga humanitära katastrofer, har det blivit en självklarhet att man måste satsa på beredskap

både i form av att prepositionera varor och att utbilda personal i de delar av världen som kan antas vara mest utsatta. Eftersom antalet katastrofer ökar och magnituden av katastroferna växer (Em-Dat, 2017), är frågan inte längre "om" något händer utan "när" något händer, och hur situationen då hanteras. Bland annat har ett flertal undersökningar granskat varningssystem och

"Samtidigt som man måste kunna förutse behovet och således efterfrågan runt om i världen, skall komplexa leveranssystem förberedas och grupper av läkare, sjukvårdspersonal och logistikere utbildas för att kunna tjänstgöra i ett katastrofområde."

hur man logistiskt sett klarar av att hantera flöden både före och efter att katastrofen slagit till. I Bangladesh har man exempelvis lyckats få ner antalet dödsfall till en bråkdel av vad de varit tidigare i och med välplanerad logistik. Det har således påvisats att beredskapssatsningar lönar sig både för internationella humanitära organisationer och för nationer.

Ofta svårt att nå mottagarna

Humanitär logistik handlar dock inte endast om naturkatastrofer. Det finns specifika logistiska utmaningar i krigshärjade områden, från tillgång till mottagarna, till säkerhet. Inte alla humanitära organisationer kan leverera i krigsområden, och de som är där kan utsättas för angrepp och kidnappning. Ett exempel på en sådan pågående

kris är kriget i Syrien där det finns en stor mängd aktivitet inom humanitär logistik. En av de största utmaningarna i Syriens fall är hur man ska nå mottagarna, vilka rutter som kan tas, och hur man kan leverera bistånd genom regioner besatta av olika militära organisationer. Det är ofta svårt att komma in i landet eller till olika regioner och det är viktigt att kunna förhandla med alla parter för att leverera nödhjälpen till dem som behöver den mest.

Säkerheten är ofta en utmaning i krisdrabbade områden. iTrack är ett av de senaste EU-projekten på Hanken som fokuserar på spårning av leveranser i krisområden såsom Syrien, Irak och Jemen. Det finns många typer av leveranser i dessa krisområden, från enskilda leveranser till konvojer. Komplexiteten ökar i och med antalet humanitära organisationer och logistikföretag som är inblandade, samt i och med antalet parter leveransens säkerhet behöver förhandlas med. Inom projektet evalueras och utvecklas olika spårningsteknologier för just humanitära behov. Projektets ändamål är att kunna skydda både humanitär personal och gods. Ett problem utgörs dock av det faktum att spårning och främst spårningsteknologi kan minska, men ibland också tyvärr på samma gång öka säkerhetsriskerna för humanitära leveranser.

Utöver spårning möter humanitärlogistiken andra nya utmaningar som behöver angripas och vilka leder till att nya forskningsteman uppstår. Till dessa utmaningar hör, förutom komplexa katastrofer såsom krig, också klimatförändring och relaterade naturkatastrofer. Klimatförändring anses som en orsak även till Syrienkrisen. Dessa leder ofta till förflyttning av den drabbade befolkningen. Vi kan bland annat bevittna detta i form av den nuvarande så kallade flyktingkrisen i Europa, där de snabba ändringarna av flyktingrutter lett till utmaningar i hur man når en befolkning i nöd som samtidigt är i rörelse. Andra ut-

maningar utgör den ökande globaliseringen som kan leda till att ett avbrott i en leveranskedja någon annanstans i världen påverkar tillgången av olika basresurser i andra delar i världen, till och med i Finland. Försörjningsberedskap kan således inte ses som en separat, autonom fråga, utan en mera övergripande fråga i hur man hanterar globala leveranskedjor.

En annan utmaning, urbaniseringen, som kan ses som en megatrend, leder å sin sida till en minskning av de sociala stödnätverken. Urbani-

“En av de största utmaningarna i Syriens fall är hur man ska nå mottagarna, vilka rutter som kan tas, och hur man kan leverera bistånd genom regioner besatta av olika militära organisationer.”

seringen och teknologiutvecklingen kan leda till större beroende av teknologi som igen lägger stora krav på tillgång till andra basresurser, så som elektricitet. Den största utmaningen är den att all ny utveckling måste ses ur ett systemperspektiv, vilket ställer stora krav på beredskap och på hur den humanitära logistiken hanteras.

Forskningen blir bredare och djupare

På HUMLOG-institutet har man sedan 2008 forskat i humanitära förhållanden med fokus på försörjningskedjor. Forskningen tyder på att humanitära försörjningskedjor är de mest flexibla försörjningskedjorna då de svarar på en ofta okänd efterfrågan. Genom att forska i dessa flexibla försörjningskedjor kan de humanitära försörjningskedjorna effektiveras och nya tänkesätt för styr-

ning av dessa förmedlas till privata sektorn. Forskningen på HUMLOG-institutet har blivit både bredare och djupare under åren och idag är 21 forskare som representerar 14 nationaliteter anslutna till institutet. Detta gör HUMLOG till det globalt sett ledande forskningsinstitutet inom humanitär logistik. HUMLOG-institutet har genomfört större forskningsprojekt bland annat inom följande teman; samhällens motståndskraft för kriser och resiliens; inverkan av klimatförändring på framtida kriser samt; beredskap, offentlig upphandling och innovation. För tillfället samlar HUMLOG-forskare in data i Jordanien i ett EU-finansierat projekt (iTrack), där försörjningskedjorna till nödställda i Syrien undersöks.

Forskare har ett ansvar att se till att forskningen och forskningsresultaten är relevant i ett samhälle under konstant förändring. HUMLOG-institutet samarbetar därför nära med internationella (t.ex. UNICEF och UNHCR) och finska (t.ex. Försörjningsberedskapscentralen samt Finlands Röda Kors) partners för att försäkra sig om att forskningen, undervisningen och skolningen bringar utökad kunskap och praktiska lösningar. Institutet arbetar också inom professionaliseringen av humanitära logistiker genom utvecklingen av specialiserad utbildning inom området. Sedan 2017 erbjuds också en inriktning i humanitär logistik inom Hankens magisterprogram. Det senaste tillskottet som institutet bidragit med är en bok *Supply Chain Management for Humanitarians, Tools for Practice* som erbjuder en djup inblick i flödesekonomi inom ramen för humanitär logistik. I boken betraktas området humanitär logistik ur både strategisk och operativ synvinkel. Ett övergripande tema är samarbete och koordination, och således tacklar boken ett av de största områdena inom det humanitära samfundet, som än idag utgör en av de svåraste och största utmaningarna att lösa inom humanitär logistik.

Referenser

EM-DAT. (2017). EM-DAT – Emergency events database. Centre for Research on the Epidemiology of Disasters (CRED), Université Catholique de Louvain, Louvain-La-Neuve. (<http://www.emdat.be>)

Onnettomuustutkinta (2004) Naturkatastrofen i Asien 26.12.2004, Undersökningsrapport, A 2/2004 Y. (http://turvallisuustutkinta.fi/material/attachments/otkes/tutkintaselostukset/sv/muutonnettomuudet/2004/a22004y_tutkintaselostus/a22004y_tutkintaselostus.pdf)

Van Wassenhove, L.N. (2006) Humanitarian aid logistics: supply chain management in high gear, *Journal of the Operational Research Society*, 57(5), ss 475–89

Tatham, P.H. (2017), Bibliography, <https://www.hanken.fi/en/about-hanken/organisation/departmentsandsubjects/departmentsmarketing/humlog/bibliography>, 29.6.2017.